

UNIVERSITATEA „ALEXANDRU IOAN CUZA”
DIN IAȘI
FACULTATEA DE LITERE
ȘCOALA DOCTORALĂ DE STUDII FILOLOGICE

**Inseratul biblic – concept, tipologie, funcții
textual-discursive. Studii de caz asupra unor
texte literare din cultura română veche**

Rezumatul tezei de doctorat

Conducător de doctorat:

Prof. univ. dr. Eugen Munteanu

Doctorandă:

Nastasia M. Mariana

UNIVERSITATEA „ALEXANDRU IOAN CUZA”
DIN IAȘI

Școala Doctorală de Studii Filologice

ANUNȚ

La data de 6 iunie 2023, ora 12.00, în sala _____, doamna Nastasia M. Mariana va susține, în ședință publică, teza de doctorat cu titlul *Inseratul biblic – concept, tipologie, funcții textual-discursive. Studii de caz asupra unor texte literare din cultura română veche*, în vederea obținerii titlului științific de doctor în domeniul Filologie.

Comisia de doctorat are următoarea componență:

Președinte:

Prof. univ. dr. Lăcrămioara Petrescu, Universitatea „Alexandru Ioan Cuza”, Iași

Conducător de doctorat:

Prof. univ. dr. Eugen Munteanu, Universitatea „Alexandru Ioan Cuza”, Iași

Referenți:

Prof. univ. dr. Wolfgang Dahmen, Universitatea „Friedrich Schiller” din Jena, Germania

Conf. univ. dr. Ana-Maria Minuț, Universitatea „Alexandru Ioan Cuza”, Iași

CS I dr. Mioara Dragomir, Institutul de Filologie Română „Alexandru Philippide” al Academiei Române – Filiala Iași

Vă invităm să participați la ședința de susținere a tezei.

Teza poate fi consultată la Biblioteca Facultății de Litere.

Data afișării: 12 mai 2023

CUPRINS

ARGUMENT	6
I. PRELIMINARIIL. TEXTUL BIBLIC ÎN CONTEXTUL CULTURAL MEDIEVAL EUROPEAN ȘI ROMÂNESC	8
1. Textul biblic – paradigmă pentru literatura apuseană și răsăriteană în Evul Mediu	8
2. Procedeeul <i>reconstrucției</i> și funcțiile <i>Bibliei</i> ca sursă a literaturii medievale	14
3. Toposuri biblice în literatura medievală bisericească și laică	18
3.1. Modalități de transmitere a toposurilor biblice în spațiul cultural european	18
3.2. Surse textuale ale toposurilor biblice medievale.....	21
3.3. Câteva toposuri biblice din literatura română veche	25
4. Privire de ansamblu asupra scrierilor românești din epoca veche	27
4.1. Specificul literaturii române vechi în cadrul culturii medievale europene	27
4.2. Textele românești din epoca veche	31
4.2.1. Texte religioase	34
4.2.2. Texte laice	36

4.3. Corpus de texte analizate	37
5. Istoricul cercetărilor referitoare la problematica interferențelor biblice în literatură.....	38
5.1. Cercetări și centre de studii din spațiul cultural european	38
5.2. Proiecte și studii în spațiul cultural românesc	41
II. CONSIDERAȚII TEORETICE PRIVITOARE LA CERCETAREA INSERATELOR BIBLICE	44
1. Conceptul de <i>inserat biblic</i>	44
1.1. Observații preliminare	44
1.2. Normele terminologice internaționale referitoare la concepte	47
1.3. Inseratul biblic – concept, caracteristici, definiție	49
2. Inseratul biblic ca formă a intertextualității din perspectiva teoriei lingvistice și a teoriei literaturii	52
2.1. Problematika intertextualității din perspectiva teoriei literaturii.....	52
2.1.1. Problematika intertextualității din perspectiva Juliei Kristeva	53
2.1.2. Problematika intertextualității din perspectiva lui Michael Riffaterre	54
2.1.3. Problematika intertextualității din perspectiva lui Gérard Genette	56

2.2. Problematika intertextualității din perspectiva teoriei lingvistice	59
2.2.1. Constituirea sensului și problematica <i>discursului repetat</i> la Eugeniu Coșeriu	59
2.2.2. Realizări și valorificări ale <i>discursului repetat</i>	62
2.2.3. Un concept postcoșerian: tradițiile discursive	65
2.2.3.1. Tradițiile discursive în viziunea lui Peter Koch	65
2.2.3.2. Tradițiile discursive în viziunea lui Johannes Kabatek	66
2.3. Inseratul biblic – un concept care valorifică teoria literaturii și teoria lingvistică	69
3. Tipologia inseratelor biblice	72
3.1. Clasificarea inseratelor biblice după tipul de reactualizare a informației	72
3.2. Clasificarea inseratelor biblice în funcție de mărcile lingvistice	77
4. Funcțiile inseratelor biblice	83
III. CERCETAREA INSERATELOR BIBLICE ÎN TEXTE DIN EPOCA VECHIE. STUDII DE CAZ	88
1. Studiul inseratelor biblice în cărțile populare românești: <i>Floarea darurilor</i> , <i>Fiziologul</i> , <i>Alexandria</i> , <i>Archirie</i> și <i>Anadan</i>	88

2. Studiul inseratelor biblice în textele cronicarilor moldoveni: Grigore Ureche, Miron Costin, Ion Neculce și Nicolae Costin	111
3. Studiul inseratelor biblice în textele cronicarilor munteni Stolnicul Constantin Cantacuzino, Radu Popescu, Radu Greceanu și în <i>Letopisețul cantacuzinesc</i>	142
4. Studiul inseratelor biblice în <i>Învățăturile lui Neagoe Basarab către fiul său Teodosie</i>	176
5. Studiul inseratelor biblice în scrierea mitropolitului Varlaam, <i>Răspuns împotriva Catihismusului calvinesc</i>	191
6. Studiul inseratelor biblice în predosloviile și notele marginale din <i>Psaltirea în versuri</i> – creație literară bazată pe textul sacru și <i>Dumnezeiasca Liturghie, Parimiile preste an și Viața și petreacerea svinților</i> – traduceri ale mitropolitului Dosoftei	201
7. Studiul inseratelor biblice în <i>Didahiile</i> lui Antim Ivireanul	218
8. Studiul inseratelor biblice în textele lui Dimitrie Cantemir: <i>Divanul sau Gâlceava Înțeleptului cu Lumea sau Giudețul Sufletului cu Trupul, Hronicul vechimei a romano-moldo-vlahilor și Istoria ieroglică</i>	249
CONCLUZII	285
BIBLIOGRAFIE	291
ANEXĂ	303

Inseratul biblic – concept, tipologie, funcții textual-discursive. Studii de caz asupra unor texte literare din cultura română veche

Rezultatele cercetării de față se axează pe mai multe planuri, care vizează receptarea textului sacru în literatura română veche. Obiectivul principal al cercetării se referă la crearea unui concept în măsură să cuprindă diverse forme de receptare a conținutului biblic în literatură, astfel încât să fie utilizat în toate domeniile care vizează analiza de text, fie traduceri, fie scrieri originale, în diferitele etape ale evoluției literare.

1. Am formulat, astfel, conceptul de *inserat biblic*, pe care l-am definit ca reprezentând *orice structură textuală care conține o temă, o imagine, un mesaj, o idee, un personaj etc. din textul biblic, care poate fi reperată într-un anumit text sau în cadrul unei tradiții textologice și care este utilizată într-o formă mai mult sau mai puțin elaborată, cu funcție hermeneutică, ilustrativă, argumentativă, didactică, moralizatoare, doxologică sau ornamentală*. Acest concept respectă, atât sub aspect formal, cât și din punctul de vedere al conținutului,

criteriile impuse de normele terminologice internaționale, pentru a se defini ca element al unei terminologii: poate fi ușor de memorat și tradus, este clar și concis, corespunde normelor sistemului lingvistic al limbii române, alegerea termenului este motivată de studiul unui domeniu care necesită instrumente proprii cât mai precise, oferă posibilitatea de a fi reperat ca obiect al cercetării, prin indicarea *Bibliei* și a textelor religioase ca surse primare, deține însușirea de a putea fi folosit în diferite contexte de cercetare care au ca obiect textul biblic, răspunde întrebărilor orientate spre intenționalitatea întrebuințării lui, poate fi folosit de comunitatea științifică pentru susținerea și exemplificarea propriilor demersuri de cercetare.

Atât formularea conceptului, cât și definirea lui au la bază două aspecte clar delimitate în lucrarea de față. Pe de o parte, propunem o abordare transdisciplinară a temei, cu o documentare bogată, din mai multe domenii. Pe de altă parte, stabilirea unui corpus de texte și fișarea unor lucrări reprezentative din literatura română veche – care acoperă arii geografice și specii diferite, atât din literatura cultă, cât și din rândul cărților populare – ne-au ajutat să

observăm caracteristicile acelor elemente originare în *Biblie*, care compun *inseratul biblic*.

2. În prima parte a lucrării, prin parcurgerea unor lucrări de referință despre gândirea și spiritualitatea medievală, am constatat că textul biblic reprezintă o paradigmă culturală și simbolică atât pentru literatura apuseană medievală, cât și pentru cea răsăriteană. Am identificat, astfel, o serie de *toposuri biblice*, care se manifestă, pe diferite căi, de tipul predicii sau al lecturii textului sacru, în tradiția orală, în literatură, în reprezentările grafice și picturale ale Evului Mediu etc. În literatură, receptarea acestor toposuri – care reprezintă, de fapt, forme ale *inseratului biblic* – se realizează prin efectuarea mai multor operații de apropiere a textului sacru: lectura, înțelegerea, interpretarea și, în anumite situații, rescrierea lui.

Toate aceste operații, la care se recurge prin utilizarea *inseratului biblic* în diferite forme și contexte, contribuie la crearea unui procedeu care ilustrează modalitățile de receptare a textului *Sfintei Scripturi*. Astfel, în funcție de contextele în care sunt utilizate, elementele de sorginte biblică se îmbogățesc cu sensuri

noi, păstrându-și, totodată, sensul original. Am numit acest procedeu *reconstrucție*.

În strânsă legătură cu procedeul reconstrucției și raportându-ne, de asemenea, la mentalitatea medievală, am identificat funcțiile pe care le îndeplinește *Biblia* în plan cultural. Aceste funcții ale *Bibliei* – *de afirmare a autorității, normativă, probatorie și de confirmare a evenimentelor, ilustrativă* – se află într-o relație de interdependență cu ceea ce am numit *funcțiile textual-discursive ale inseratului biblic*. Diferența constă în faptul că funcțiile *Bibliei* au caracter general, în timp ce funcțiile inseratelor biblice se realizează contextual, reprezintă un rezultat al procedurii reconstrucției și reflectă implicațiile retorice și stilistice ale elementelor de sorginte biblică în literatură.

3. Întrucât conceptul de inserat biblic este o formă a intertextualității, în partea a doua a lucrării am urmărit acest fenomen textual din două unghiuri diferite: al teoriei literaturii și al lingvisticii textului. În planul teoriei literaturii, am avut în vedere perspectivele complementare asupra acestei problematici, în viziunea Juliei Kristeva, a lui Michael Riffaterre și a lui Gérard Genette. Am reținut,

în fiecare caz, anumite elemente în măsură să constituie baza teoretică pentru cercetarea noastră, cum ar fi *citatul* sau *aluzia*, tipuri de intertext identificate de Gérard Genette.

Din perspectivă lingvistică, am studiat teoria *discursului repetat*, formulată de Eugeniu Coșeriu, și posibilitățile de valorificare în domeniul frazeologiei, la Harald Thun, și în analiza discursului propusă de Stelian Dumistrăcel. Totodată, am abordat conceptul de *tradiție discursivă*, derivat din cel coșerian, pe care l-am urmărit, în diacronie, în teoria lui Peter Koch (1987) și a lui Johannes Kabatek (după 2000). Am valorificat în cercetarea noastră o seamă de elemente teoretizate de Coșeriu – *citate, aluzii, expresii metaforice, construcții sentențioase* – și subcategoriile tradițiilor discursive identificate de Kabatek în planul conținutului – *domenii, subiecte, motive*.

Trebuie reținut, în primul rând, faptul că fiecare dintre conceptele propuse de aceste teorii poate fi utilizat pentru abordarea anumitor aspecte ale raportului intertextual care se stabilește între textul biblic și alte tipuri de texte. Totuși, considerate individual, teoriile de

mai sus nu acoperă în totalitate obiectivele cercetării privitoare la receptarea textului sacru în literatură, întrucât nu cuprind o taxonomie clară, completă, formulată pe baza unor criterii evidente, care ar trebui să cuprindă sub același concept *toate* categoriile de elemente biblice. În al doilea rând, remarcăm faptul că, dincolo de convențiile terminologice, conceptul de *inserat biblic* cuprinde atât aspecte specifice teoriei literaturii, cât și lingvisticii textului. Prin cercetarea noastră, odată cu conceptul de *inserat biblic*, propunem o sintagmă terminologică generală care denumește ceea ce în teoria literaturii și lingvistica textului este cunoscut ca *citată*, *motiv*, *temă*, *simbol*, *aluzie*, *imagine*, *personaj*, *parafrază*, *povestire*, *rescriere* etc., de sorginte biblică.

4. De asemenea, în partea a doua a lucrării, în afară de definirea celor două concepte, obiectivul clasificării inseratelor biblice este realizat din perspectiva criteriului care vizează *tipul de reactualizare a informației*. Un prim aspect se referă la atitudinea autorului, care include atât *efectul pe care acesta intenționează să îl producă asupra receptorului*, cât și *disponibilitatea de a explicita sau nu conținutul biblic la*

care recurge. Din această perspectivă, inseratele biblice pot fi *directe* și *indirecte*, cu mai multe subcategorii, pe care le-am stabilit pe baza unui *indice de recunoaștere a sursei biblice*, numit *marcă intertextuală*. Tipul de explicitare a informației scade gradual de la inseratul direct, care precizează coordonatele sursei biblice – *explicitare maximă*, către inseratul indirect, care fie oferă indicații aproximative ale sursei, fie nu precizează nici un indiciu asupra acesteia – *explicitare minimă*. Al doilea aspect al clasificării din punctul de vedere al tipului de reactualizare a informației se referă la *atitudinea receptorului* față de text și la *capacitatea acestuia de a repera mărcile intertextuale* ale inseratului biblic, în funcție de experiența de lectură și de receptare a textului *Sfintei Scripturi*.

În categoria *inseratelor biblice directe* identificăm două subcategorii: *cu marcă intertextuală explicită* și *cu marcă intertextuală implicită*. Ambele indică disponibilitatea autorului de a explicita cât mai precis conținutul biblic, astfel încât să ghideze lectura și interpretarea. Atât inseratele directe cu marcă intertextuală explicită, cât și cele cu marcă implicită pot fi

semnalate în plan discursiv prin verbe de declarație sau construcții cu valoare declarativă, cum ar fi interjecția demonstrativă *iată*, adverbele *precum* și *așijderea*, conjuncția *căci*. Inseratele directe cu marcă intertextuală implicită se deosebesc, însă, de cele cu marcă explicită prin trimiterile la versetele și capitolele biblice. În cazul inseratelor cu marcă explicită, aceste trimiteri sunt precise, în timp ce inseratele cu marcă implicită indică parțial coordonatele biblice.

Inseratele biblice indirecte presupun un efort mai mare din partea receptorului de reperare a conținutului biblic. Aceste inserate sunt integrate în discurs și, de cele mai multe ori, fac corp comun cu textul. Am identificat următoarele categorii de inserat biblic indirect: *inserat indirect de tip aluziv cu marcă intertextuală explicită*, *inserat indirect de tip aluziv cu marcă intertextuală implicită*, *inserat indirect cu reactualizare prin parafrază*, *inserat indirect de tip paremiologic*, *inserat indirect de reactualizare a unor teme și motive biblice*, *inserat indirect de evocare a unor figuri biblice*.

Al doilea aspect pe care l-am avut în vedere în clasificarea inseratelor biblice este *formula de introducere*

a acestora în text. Remarcăm faptul că alegerea unui tip se inserat este determinată, în mare parte, de modalitățile de organizare discursivă. Astfel, în funcție de formulele prin care se semnalează prezența inseratelor biblice într-un anumit text, se realizează două operații foarte importante în receptarea textului sacru. Pe de o parte se asigură coerența discursului, iar, pe de altă parte, se oferă informații privitoare la atitudinea și intențiile emițătorului. În literatura română veche, sunt foarte des întrebuințate următoarele mărci: verbele de declarație, adverbele pronominale și de modalitate *precum* și *așijderea*, conjuncțiile subordonatoare *căci* și *că*, interjecția *iată*, construcții care conțin substantivele *cuvânt* sau *vorbă*. În afară de acestea, în anumite cazuri, observăm utilizarea inseratelor biblice fără *marcă introductivă*. Identificarea acestor inserate în texte se realizează pe baza unor nuclee lexicale care indică originea biblică a respectivelor secvențe.

5. Categoriile de inserat biblic – directe și indirecte – pot coexista în unul și același text și se întrepătrund. În urma acestei interferențe, se evidențiază mai multe *funcții textual-discursive* pe care inseratele

biblice le realizează: *funcția hermeneutică, funcția ilustrativă, funcția argumentativă, funcția didactică, funcția moralizatoare, funcția doxologică, funcția ornamentală*. Analiza textelor relevă două tendințe de manifestare a acestor funcții. Pe de o parte, am observat că în același text pot acționa, concomitent, mai multe funcții, cu efecte în planul expresiv și în cel al constituirii sensurilor. Pe de altă parte, același inserat poate avea, în contexte diferite, mai multe funcții, determinate de modalitățile de realizare a procedurii reconstrucției.

6. Studiile de caz propuse în ultima parte a lucrării sunt realizate pe texte literare selectate din epoca veche a literaturii române, atât traduceri, cât și scrieri originale: cărțile populare (*Floarea darurilor, Alexandria, Fiziologul, Archirie și Anadan*), cronicile moldovenești (Grigore Ureche, Miron Costin, Ion Neculce, Nicolae Costin) și muntenești (stolnicul Constantin Cantacuzino, Radu Popescu, Radu Greceanu, *Letopisețul cantacuzinesc*), *Învățăturile lui Neagoe Basarab către fiul său Teodosie*, scrierea *Răspuns împotriva Catihismusului calvinesc* a mitropolitului Varlaam, scrierea mitropolitului Dosoftei *Psaltirea în versuri* și traducерile sale

(*Dumnezăiasca Liturghie, Viața și petreacerea svinților, Parimiile preste an*), *Didahiile* lui Antim Ivireanul și scrierile lui Dimitrie Cantemir – *Divanul sau gâlceava Înțeleptului cu Lumea sau giudețul Sufletului cu Trupul, Hronicul vechimei a româno-moldo-vlahilor, Istoria ieroglifică*. Inseratele biblice extrase din aceste texte și analizate pe principiile discutate în capitolele teoretice susțin atât definiția, cât și taxonomia propusă și oferă posibilitatea de a verifica funcțiile textual-discursive ale inseratelor, formulate în plan teoretic.

7. Prin cercetarea noastră, am oferit o construcție teoretică bazată pe conceptul de *inserat biblic*, am arătat că această realitate textual-discursivă prezintă mai multe categorii, și am denumit aceste categorii ținând seama de criteriile formulate și de modul în care se prezintă fiecare tip de inserat în text. Modalitățile de întrebuințare a inseratelor biblice conduc spre posibilitatea de a distinge funcțiile textual-discursive care rezultă prin contextualizare. Un alt tip de demers realizat îl constituie identificarea inseratelor biblice în textele alese – reprezentative pentru epoca veche a literaturii române – și confruntarea exemplurilor excerptate cu textul *Bibliei*,

acolo unde inseratele biblice de tipul celor indirecte nu erau clare și suficient de ușor de reperat. În acest caz, am prezentat în analiză versetele biblice la care fac trimitere și coordonatele surselor vetero- și neotestamentare ale acelor inserate și am explicat semnificațiile contextuale, reușind arătăm cum funcționează concret, la nivelul textului, procedeul reconstrucției.

Datorită abordării transdisciplinare a acestei teme de cercetare, am creat un instrument de lucru pentru cercetarea sub același concept a diferitelor elemente biblice care apar în texte aparținând unor stiluri și genuri diverse, indiferent de epoca în care au fost scrise. Conceptul de *inserat biblic*, precum și construcția teoretică pe care o propunem – definiție, tipologie, funcții textual-discursive, procedeul *reconstrucției* – pot fi utilizate, de asemenea, în abordarea unor teme aflate în strânsă legătură cu cea de receptare a textului sacru, din domenii precum hermeneutica, frazeologia sau traductologia biblică.

BIBLIOGRAFIE SELECTIVĂ

IZVOARE ȘI TEXTE DE REFERINȚĂ

ALEXANDRIA = *Alexandria*. Cea mai veche versiune păstrată. În *Cele mai vechi cărți populare în literatura română*, XI. Coordonator: Alexandru Mareș. Studiu introductiv, ediție și glosar de Florentina Zgraon, Fundația Națională pentru Știință și Artă, București, 2006.

ARCHIRIE = *Archirie și Anadan*. În *Cele mai vechi cărți populare în literatura română*, II. Coordonatori: Ion Gheție și Alexandru Mareș. Studiu filologic, studiu lingvistic și ediție de Magdalena Georgescu, Editura Minerva, București, 1997.

CANTACUZINO = Constantin Cantacuzino Stolnicul, *Istoria Țării Rumânești*. În *Cronicari munteni*, I. Ediție îngrijită de Mihail Gregorian, Editura pentru Literatură, București, 1961.

COSTIN = Miron Costin, *Letopisețul Țărâi Moldovei de la Aron Vodă încoace, de unde este părăsit de Ureche vornicul de Țara de Gios*. Scos de... vornicul de Țara de Gios. În *Opere*. Ediție critică cu un studiu introductiv, note, comentarii, variante, indice și glosar de P. P. Panaitescu, Editura de Stat pentru Literatură și Artă, București, 1958.

- COSTIN N. = Nicolae Costin, *Letopiseșul Țării Moldovei de la zidirea lumii până la 1601 și Letopiseșul Țării Moldovei de la 1709 la 1711*. În *Opere*, I. Ediție cu un studiu introductiv, note, comentarii, indice și glosar de Const. A. Stoide și I. Lăzărescu, Iași, Editura Junimea, 1976.
- DIDAHII = Antim Ivireanul, *Didahii* (1709-1716). În *Opere*. Ediție critică și studiu introductiv de Gabriel Ștrempel, Editura Minerva, București, 1972.
- DIVANUL = Dimitrie Cantemir, *Divanul sau Gîlceava Înteleptului cu Lumea sau Giudețul Sufletului cu Trupul*, text stabilit, traducerea versiunii grecești, comentarii și glosar de Virgil Cândea, postfață și bibliografie de Al. Dușu, Editura Minerva, București, 1990.
- FIZIOLOGUL = *Fiziologul*. În *Cele mai vechi cărți populare din literatura română*, II. Coordonatori: Ion Gheție și Alexandru Mareș. Studiu filologic, studiu lingvistic, ediție și glosar de V. Guruianu, Editura Minerva, București, 1997.
- FL. DARURILOR = *Floarea darurilor*. În *Cele mai vechi cărți populare în literatura română*, I. Coordonatori: Ion Gheție și Al. Mareș. Text stabilit, studiu filologic și lingvistic, glosar de Alexandra Moraru, Editura Minerva, București, 1996.
- GRECEANU = Radu Greceanu, *Începătura istoriiei vieții luminatului și preacreștinului Domnului Țării Rumânești*, Io Costandin Brâncoveanu Basarab-Voievod ... În *Cronicari munteni*, I. Ediție îngrijită de Mihail Gregorian, Editura pentru Literatură, București, 1961.

- HRONICUL = *Hronicul vechimei a romano-moldo-vlahilor*. În *Opere*, I, Academia Română. Fundația Națională pentru Știință și Artă, București, 2003.
- ISTORIA = Dimitrie Cantemir, *Istoria ieroglifică*. În *Opere*, I, Academia Română. Fundația Națională pentru Știință și Artă, București, 2003.
- ÎNVĂȚĂTURILE = *Învățăturile lui Neagoe Basarab către fiul său Theodosie*. Text ales și stabilit de Florica Moisil și Dan Zamfirescu. Cu o nouă traducere a originalului slavon de G. Mihăilă. Studiu introductiv și note de Dan Zamfirescu și G. Mihăilă, Editura Minerva, București, 1971, text reprodus în *Învățăturile lui Neagoe Basarab către fiul său Theodosie*, Editura Litera, Chișinău, 1998.
- LET. CANT. = *Istoriia Țării Rumânești de când au descălecat pravoslavnicii creștini sau Letopisețul Cantacuzinesc*. În *Cronicari munteni*, I. Ediție îngrijită de Mihail Gregorian, Editura pentru Literatură, București, 1961.
- LITURGHIER = Dosoftei, *Dumnezeiasca liturghie*. 1679. Ediție critică de N. A. Ursu. Cu un studiu introductiv de Înalt Prea Sfințitul Teoctist, Arhiepiscop al Iașilor și Mitropolit al Moldovei și Sucevei, Iași, [Mitropolia Moldovei și Sucevei], 1980.
- PARIMIILE = Dosoftei, *Parimiile preste an*. Tipărite de... [Iași], 7191 [1683]. Ediție critică studiu introductiv, notă asupra ediției, note și glosar de Mădălina Ungureanu, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, Iași, 2012.
- POPESCU = Radu Popescu, *Istoriile domnilor Țării Rumânești*. În *Cronicari munteni*, I. Ediție îngrijită

- de Mihail Gregorian, Editura pentru Literatură, București, 1961.
- PSALTIREA = Dosoftei, *Psaltirea în versuri*. 1673. Ediție critică de N. A. Ursu. Cu un cuvânt înainte de Înalț Prea Sfințitul Iustin Moiescu... Iași, [Mitropolia Moldovei și Sucevei], 1974.
- RĂSPUNS = Varlaam, mitropolitul, *Răspunsul împotriva catihismului calvinesc*. Ediție critică, studiu filologic și studiu lingvistic de Mirela Teodorescu, Editura Minerva, București, 1984.
- URECHE = Grigore Ureche, *Letopisețul Țării Moldovei de când s-au descălecat țara și de cursul anilor și de viața domnilor carea scrie de la Dragoș Vodă până la Aron Vodă*. Ediție a doua, îngrijită și introducere de P. P. Panaitescu, Editura de Stat pentru Literatură și Artă, București, 1958.
- VIAȚA = Dosoftei, *Viața și petreacerea svinților*. Iași. 1682–1686. Text îngrijit, notă asupra ediției și glosar de Rodica Frențiu, Editura Echinox, Cluj, 2002.

LUCRĂRI DE REFERINȚĂ

- Anania, *Biblia sau Sfânta Scriptură*, Versiune diortosită după *Septuaginta*, redactată și adnotată de Bartolomeu Anania, 2001.
- Andriescu, Alexandru, *Psalmii în literatura română*, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, Iași, 2004.
- Aristotel, *Retorica*, traducere de Cristina-Maria Andrieș, note și comentarii de Ștefan-Sebastian Maței, Editura Iri, București, 2004.

- Auerbach, Erich, *Mimesis. Reprezentarea realității în literatura occidentală*, traducere de I. Negoțescu, Editura Polirom, Iași, 2000.
- Bahtin, Mihail, *Probleme de literatură și estetică*, traducere de Nicolae Iliescu, prefață de Marian Vasile, Editura Univers, București, 1982.
- Barton, John, *O istorie a Bibliei. Povestea celei mai importante cărți a lumii*, Editura Humanitas, traducere de Cornelia Dumitru, București, 2021.
- Bidu-Vrâncănu, Angela (coord.), *Dicționar de științe ale limbii*, Editura Nemira, 2005.
- Bodi, Daniel, *Bible et littérature – Erich Auerbach et les débuts de la méthode*, în „Revue des Études Juives”, 161/2002, p. 465–473.
- Bryan, Christopher, *Listening to the Bibel. The Art of Faithful Biblical Interpretation*, Oxford University Press, 2014.
- Bourdieu, Pierre, *Economia bunurilor simbolice*, traducere de Mihai Dinu Gheorghiu, Editura Meridiane, București, 1986.
- Călinescu, G., *Istoria literaturii române de la origini până în prezent*, Fundația Regală pentru Literatură și Artă, București, 1941.
- Cândea, Virgil, *Rațiunea dominantă. Contribuții la istoria umanismului românesc*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1979.
- Cartoian, Nicolae, *Cărțile populare în literatura română* (vol. I: *Epoca influenței sud-slave*; vol. II: *Epoca influenței grecești*), cuvânt înainte de Dan Zamfirescu, postfață de Mihai Moraru, Editura Enciclopedică Română, București, 1974.

- Cartoian, Nicolae, *Istoria literaturii române vechi*, postfață și bibliografii finale de Dan Simionescu, prefață de Dan Zamfirescu, Editura Minerva, București 1980.
- Chazan, Mireille, Dahan, Gilbert (éd.), *La méthode critique au Moyen Âge: Etudes réunies*, Turnhout: Brepols Publishers, 2006.
- Chivu, Gh., *Vechi texte românești: contribuții filologice și lingvistice*, Editura Academiei Române, București, 2015.
- Chivu, Gheorghe, *Limba română de la primele texte până la sfârșitul secolului al XVIII-lea. Variantele stilistice*, Editura Univers Enciclopedic, București, 2000.
- Ciobanu, Ștefan, *Istoria literaturii române vechi*. Ediție îngrijită, note și prefață de Dan Horia Mazilu, Editura Eminescu, București, 1989.
- Cornea, Paul, *Introducere în teoria lecturii*, Editura Polirom, Iași, 1995.
- Coseriu, Eugenio, *Pour une sémantique diachronique structurale*, *Travaux de Linguistique et de Littérature*, II, 1, 1964, p. 139–186.
- Coseriu, Eugenio, *Structure lexicale et enseignement du vocabulaire*, *Actes du premier Colloque International de Linguistique appliquée*, Nancy, 1966, p. 175–252.
- Coșeriu, Eugeniu, *Determinare și cadru, în Omul și limbajul său. Studii de filozofie a limbajului, teorie a limbii și lingvistică generală*, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, Iași, 2009, p. 198–233.

- Coșeriu, Eugeniu, *Lecții de lingvistică generală*, versiune românească de Eugenia Bojoga, cuvânt înainte de Mircea Borcilă, Editura Arc, Chișinău, 2000.
- Coșeriu, Eugeniu, *Lingvistica integrală*, interviu cu Eugeniu Coșeriu, realizat de Nicolae Saramandu, Editura Fundației Culturale Române, București, 1996.
- Coșeriu, Eugeniu, *Lingvistica textului. O introducere în hermeneutica sensului*, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, Iași, ediție îngrijită de Jörn Albrecht, versiune românească și index de Eugen Munteanu și Ana-Maria Prisacaru, cu o prefață de Eugen Munteanu, 2013.
- Coșeriu, Eugeniu, *Orationis fundamenta. Rugăciunea ca text*, în „Transilvania”, nr. 7–8/2010, traducere de Andreea Grinea, p. 1–12.
- Coșeriu, Eugeniu, *Prelegeri și conferințe (1992-1993)*, ca supliment al publicației „Anuar de lingvistică și istorie literară”, t. XXXIII, Seria A, Lingvistică, Iași, 1994.
- Crețu, Bogdan, *Inorogul la Porțile Orientului. Bestiarul lui Dimitrie Cantemir*, ediția a II-a, Editura Cartier, Chișinău, 2021.
- Curtius, Ernst Robert, *Literatura europeană și Evul Mediu latin*, traducere de Adolf Ambuster, introducere de Al. Duțu, Editura Univers, București, 1970.
- Cvasnii Cătănescu, Maria, *Elemente de retorică românească – Poezie, proză, text dramatic*, Editura All, București, 2001.
- Dahan, Gilbert, *La méthode critique dans l'étude de la Bible (XIIIe-XIIIe siècles)*, în Mireille Chazan,

- Gilbert Dahan (éd.), *La méthode critique au Moyen Âge: Etudes réunies*, Turnhout: Brepols Publishers, 2006, p. 103–128.
- Diaconescu, Traian, *Antim Ivireanul. Structura retorică și strategia argumentativă în Didahii*, în Oliviu Felecan, Daiana Felecan (editori), *Confluente lingvistice și filologice – omagiu profesorului Nicolae Felecan la împlinirea a 70 de ani*, Editura Mega, Cluj-Napoca, 2011, p. 201–205.
- Diekmannshenke, Rajo, *Spontane versus kanonisierte Intertextualität. Vom neuen Umgang mit der Bibel in der Reformationszeit*, în Klein, Josef, Fix, Ulla (Hrsg.), *Textbeziehungen. Linguistische und literaturwissenschaftliche Beiträge zur Intertextualität*, Stauffenburg Verlag, 1997, p. 149–166.
- Dragomir, Mioara, *Denumiri ale Sfintei Scripturi în Hronograf den începutul lumii (Ms. 3517)*, în Eugen Munteanu (coord.), Ana Catană-Spenchiu, Ana-Maria Gînsac, Mariana Nastasia, Mădălina Ungureanu (ed.), *Receptarea Sfintei Scripturi: între filologie, hermeneutică și traductologie*. Lucrările Simpozionului Internațional „Explorări în tradiția biblică românească și europeană”, ediția a X-a, Iași, 3–5 iunie 2021, p. 67–79.
- Dubois, Jacques, *Comment les moines du Moyen Age chantaient et goûtaient Les Saintes Écritures*, în Pierre Riché, Guy Lobrichon, *Le Moyen Age et la Bible*, Paris, Édition Beauchesne, 1984, p. 261–303.
- Dumistrăcel, Stelian, *Discursul repetat în textul jurnalistic. Tentația instituirii comuniunii fatice*

- prin mass-media*, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, Iași, 2006.
- Eco, Umberto, *Scrieri despre gândirea medievală*, traducere de Cezar Radu, Corina-Gabriela Bădeliță, Ștefania Mincu, Cornel Mihai Ionescu, Dragoș Cojocaru, Editura Polirom, Iași, 2006.
- Frey, Northrop, *Anatomia criticii*, în românește de Domnica Sterian și Mihai Spăriosu, prefață de Vera Călin, Editura Univers, București, 1972.
- Frye, Northrop, *Marele cod. Biblia și literatura*, traducere de Aurel Sasu și Ioana Stanciu, Editura Atlas, București, 1999.
- Gafton, Alexandru, *Evoluția limbii române prin traduceri biblice din secolul al XVI-lea. Studiu lingvistic asupra Codicelui Bratul în comparație cu Codicele Voronețean, Praxiul Coresian și Apostolul Iorga*, Editura „Alexandru Ioan Cuza”, Iași, 2001.
- Garnier, François, *L'imagerie biblique médiévale*, în Pierre Riché, Guy Lobrichon, *Le Moyen Age et la Bible*, Paris, Édition Beauchesne, 1984, p. 401–428.
- Genette, Gérard, *Palimpsestes: La Littérature au second degré*, Éditions du Seuil, Paris, 1982.
- Gheție, Ion, *Baza dialectală a românei literare*, Editura Academiei Republicii Socialiste România, București, 1975.
- Gheție, Ion, Mareș, Al., *Originile scrisului în limba română*, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1985.
- Gordon, Vasile, Ivan, Adrian, Beldiman, Nicușor, *Omiletica*, București, Editura Basilica, 2015.
- Groza, Liviu, *Expresii biblice, parabiblice și bisericesti în frazeologia limbii române*, în Eugen Munteanu

- (coord.), *Receptarea Sfintei Scripturi: între filologie, hermeneutică și traductologie*. Lucrările Simpozionului Internațional „Explorări în tradiția biblică românească și europeană”, ediția a IV-a, Iași, 8-10 mai 2014, p. 115–122.
- Gy, Pierre-Marie, *La Bible dans la liturgie au Moyen Age*, în Pierre Riché, Guy Lobrichon, *Le Moyen Age et la Bible*, Paris, Édition Beauchesne, 1984, 537–554.
- Heinemann, Wolfgang, *Zur Eingrenzung des Intertextualitätsbegriffs aus textlinguistischer Sicht*, în Klein, Josef, Fix, Ulla (Hrsg.), *Textbeziehungen. Linguistische und literaturwissenschaftliche Beiträge zur Intertextualität*, Stauffenburg Verlag, 1997, p. 21–37.
- Huizinga, Johan, *Amurgul Evului Mediu. Studiu despre formele de viață și gândire din secolele al XIV-lea și al XV-lea în Franța și în Țările de Jos*, versiune românească de H. R. Rodian, București, Editura Univers, 1970.
- Ivănescu, Gh., *Istoria limbii române*, ediția a II-a, îngrijirea ediției, indice de autor și indice de cuvinte: Mihaela Paraschiv, Editura Junimea, Iași, 2000.
- Jauß, Hans Robert, *Alterität und Modernität der mittelalterlichen Literatur*, München, Wilhelm Fink Verlag, 1977.
- Jones, W. Norman, *The Bible and Literature*, Routledge, 2016.
- Jurca, Eugen, *Retorică și omiletică. Curs practic. I. Omili exegetică și tematică*, Galaxia Gutenberg, 2009.
- Kabatek, Johannes, *Tradiții discursive. Studii*, editori: Cristina Bleorțu, Adrian Turculeț, Carlota de Benito

- Morena, Miguel Cuevas-Alonso, Editura Academiei Române, București, 2015.
- Kabatek, Johannes, *Warum die „zweite Historizität“ eben doch die zweite ist – von der Bedeutung von Diskurstraditionen für die Sprachbetrachtung*, în Franz Lebsanft, Angela Schrott (Hrsg.), *Diskurse, Texte, Traditionen. Modelle und Fachkulturen in der Diskussion*, Bon University Press, Göttingen, 2015a, p. 49–62.
- Kabatek, Johannes, *Wie kann man Diskurstraditionen kategorisieren?*, în López Serena, Araceli; Octavio de Toledo, Álvaro; Winter-Froemel, Esme: *Diskurstraditionelles und Einzelsprachliches im Sprachwandel / Tradicionalidad discursiva e idiomática en los procesos de cambio lingüístico*, Tübingen: Narr (ScriptOralia), 2015b, p. 51–65.
- Kabatek, Johannes, *Zur Historizität von Texten*, în Johannes Kabatek, *Die Bolognesische Renaissance und der Ausbau romanischer Sprachen*, Max Niemeyer Verlag, Tübingen, 2005, p. 31–36.
- Kaplan, Michel, *Bizanț*, traducere de Ion Doru Brana, Editura Nemira, București, 2010.
- Klein, Josef, Fix, Ulla (Hrsg.), *Textbeziehungen. Linguistische und literaturwissenschaftliche Beiträge zur Intertextualität*, Stauffenburg Verlag, 1997.
- Koch, Peter, *Distanz im Dictamen. Zur Schriftlichkeit und Pragmatikmittelalterlicher Brief- und Redemodelle in Italien*, Habilitationsschrift, Freiburg im Breisgau, 1987.

- Koch, Peter, *Diskurstraditionen: zu ihren sprachtheoretischen Status und zu ihrer Dynamik*, în Barbare Frank, Thomas Haye, Doris Tophike (Hrsg.), *Gattungen mittelalterlicher Schriftlichkeit*, Gunter Narr Verlag, Tübingen, 1997.
- Koch, Peter, Oesterreicher, Wulf, *Sprache der Nähe – Sprache der Distanz. Mündlichkeit und Schriftlichkeit im Spannungsfeld von Sprachtheorie und Sprachgeschichte*, în *Romanistisches Jahrbuch*, 36. Berlin/New York: Walter de Gruyter, 1985, 15-43.
- Kristeva, Julia, *Semeiotike. Recherches pour une sémanalyse*, Éditions du Seuil, 1969.
- Le Goff, Jacques, *Civilizația Occidentului medieval*, traducere și note de Maria Holban, Editura Științifică, București, 1970.
- Lobrichon, Guy. *Usages de la Bible*, în *La Bible au Moyen Age*. sous la direction de Lobrichon Guy. Picard, 2003, p. 28–54.
- Marcos, Natalio Fernández, *Una Biblia para el Humanismo*, în „Filología Bíblica Y Humanismo”, Consejo Superior de Investigaciones Científicas, Madrid, 2012, p. 326–338.
- Mazilu, Dan Horia, *Cronicarii munteni. Câteva modele de retorică a povestirii*, Editura Minerva, București, 1978.
- Milică, Ioan, *Correspondențe biblice în poveștile lui Ion Creangă*, în „Philologica Jassyensia”, an XIII, nr. 1 (25), 2017, p. 93–106.
- Mokienko, M. Valerij, *Bibliemen als Quelle der Europäisierung Nationaler Phraseologismen und Sprichwörter*, în Antonio Pamies, Dmitrij

- Dobrovolskij (eds.), *Linguo-Cultural Competence and Phraseological Motivation*, Baltmannsweiler, Schneider Verlag Hohengehren GmbH, p. 91–100.
- Moldovanu, Dragoș, *Stilizarea citatului biblic în Divanul lui Dimitrie Cantemir*, în „Anuar de Lingvistică și Istorie Literară”, t. XX, Lingvistică, Editura Academiei, Iași, 1969, p. 49–68.
- Munteanu, Cristinel, *Despre importanța tradițiilor discursive*, în „Limba română”, nr. 5–6/2015, p. 271–288.
- Munteanu, Cristinel, *Lingvistica integrală coșeriană. Teorie, aplicații și interviuri*, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, Iași, 2012.
- Munteanu, Eugen, *Lexicologie biblică românească*, Editura Humanitas, București, 2008.
- Munteanu, Eugen, *Rolul Bisericii și al textelor cu conținut bisericesc în procesul de formare a vechii române literare. Un punct de vedere filologic*, în Nicolae Cristian Cădă (ed.), *Șerban Cantacuzino, Antim Ivireanul și Neofit Cretanul – Promotori ai limbii române în cult*, București, Editura Cuvântul Vieții, 2013, p. 7-79.
- Munteanu, Eugen, *Tradiția biblică românească. Coordonate, stadiu al cercetării, potențial*, în Eugen Munteanu, Ioan-Florin Florescu, Ana-Maria Gînsac, Maria Moruz, Sabina Savu-Rotenștein, Mădălina Ungureanu (editori), *Receptarea Sfintei Scripturi: între filologie, hermeneutică și traductologie*. Lucrările Simpozionului Internațional „Explorări în tradiția biblică românească și europeană”, Iași, 2011, p. 11–21.

- Munteanu, Ștefan, Țâra, Vasile, *Istoria limbii române literare. Privire generală*, București, Editura Didactică și Pedagogică, 1983.
- Nastasia, Mariana, *Locul inseratelor biblice în economia predicilor lui Antim Ivireanul*, în “Biblicum Jassyense. Romanian Journal for Biblical Philology and Hermeneutics”, Volume 8, Iași, 2021, p. 135–143.
- Negrici, Eugen, *Antim. Logos și personalitate*, București, Editura Minerva, 1971.
- Negrici, Eugen, *Expresivitatea involuntară. Figura spiritului creator. Imanența literaturii*, Editura Universalia, București, 2000.
- Negrici, Eugen, *Narațiunea în cronicile lui Grigore Ureche și Miron Costin*, Editura Minerva, București, 1972.
- Negrici, Eugen, *Poezia medievală română*, ediția a II-a, Polirom, Iași, 2004.
- Olmo Lete, Gregorio del., *Los relatos bíblicos de los orígenes: de Adán a Noé en la literatura occidental*, în *Biblias Hispánicas. La Biblia en la Literatura Española. Los relatos de los orígenes: del Paraíso a Babel*, Instituto Orígenes del Español, número 1, Logroño, 2009, p. 41–60.
- Olsen, Birger Munk, *L'esprit critique à l'égard de la littérature païenne au Moyen Âge, jusqu'au xiiie siècle*, în Mireille Chazan, Gilbert Dahan (éd.), *La méthode critique au Moyen Âge: Etudes réunies*, Turnhout: Brepols Publishers, 2006, p. 27–45.
- Pamfil, Carmen-Gabriela, *Timotei Cipariu, primul filolog român*, în „Limba Română”, XVIII (1-2), 2008, p. 185–200.

- Pastoureau, Michel, *O istorie simbolică a Evului Mediu occidental*, traducere din franceză de Emilian Galaicu-Păun, Chișinău, Editura Cartier, 2022.
- Pavlovic, Bojana, *Der serbische Alexanderroman zwischen Byzanz und dem Abendland: Die Frage der kulturellen Einflüsse*, în Juhász Erika (Hrsg.), *Byzanz und das Abendland II: Studia Byzantino-Occidentalia*, 2014, 97–114.
- Piru, Al., *Literatura română veche*, Editura pentru Literatură, București, 1962.
- Pleșu, Andrei, *Parabolele lui Iisus. Adevărul ca poveste*, Editura Humanitas, București, 2017.
- Riché Pierre, Lobrichon, Guy, *Le Moyen Âge et la Bible. Bible de tous le temps*. Beauchesne, 1984.
- Riffaterre, Michael, *Compulsory Reader Response. The Intertextual Drive*, în Michael Worton, Judith Still (ed.), *Intertextuality. Theories and practices*, Manchester University Press, 1990, p. 56–78.
- Riffaterre, Michael, *L'intertexte inconnu*, în *Littérature, în Intertextualité et roman en France, au Moyen Âge*, nr. 41, 1981. p. 4–7.
- Sasu, Aurel, *Retorica literară românească*, Editura Minerva, București, 1976.
- Simion, Eugen (coord.), *Enciclopedia literaturii române vechi*, Academia Română, Institutul de Istorie și Teorie literară „G. Călinescu”, Fundația Națională pentru Știință și Artă, Muzeul Național al Literaturii Române, București, 2018.
- Simion, Eugen, *Neagoie Basarab. Modelul „omului desăvârșit și întreg” (I)*, în „Caiete critice”, nr. 1/2016, p. 3–13 (a).

- Simion, Eugen, *Neagoie Basarab. Modelul „omului desăvârșit și întreg”* (II), în „Caiete critice”, nr. 2/2016, p. 3–10 (b).
- Sorohan, Elvira, *Nașterea textului narativ*, în Sorohan, Elvira, Pricop, Constantin, Stancu, P. Valeriu, *Naratori și modelare umană în medievalitatea românească*, Editura Junimea, Iași, 2000, p. 5–40.
- Stancu, Valeriu P., *Narațiunea. Retorică și figuri*, în Sorohan, Elvira, Pricop, Constantin, Stancu, P. Valeriu, *Naratori și modelare umană în medievalitatea românească*, Editura Junimea, Iași, 2000, p. 41–100.
- Ștrempel, Gabriel, *Antim Ivireanul*, București, Editura Academiei Române, 1997.
- Tănăsescu, Manuela, *Despre Istoria ieroglifică*, Ediția a doua, Editura Saeculum I. O., București, 2012.
- Ternès, Anabel, *Intertextualität. Der Text als Collage*, Springer Fachmedien, Wiesbaden, 2016.
- Thun, Harald, *Probleme der Phraseologie. Untersuchungen zur wiederholten Rede mit Beispielen aus dem Französischen, Italienischen, Spanischen und Rumänischen*, Max Niemeyer Verlag, Tübingen, 1978.
- Tongue, Samuel, *Between Biblical Criticism and Poetic Rewriting. Interpretative Struggles over Genesis 32:22-32*, Brill, 2014.
- Toro Pascua, María Isabel, *Del Paraíso a Babe en la Literatura medieval española*, în *Biblias Hispánicas. La Biblia en la Literatura Española. Los relatos de los orígenes: del Paraíso a Babel*, Número monográfico, Cilengua – Instituto Orígenes del Español, Logroño, 2009, p. 61–81.

- Ursu, N.A., *Contribuții la istoria culturii românești în secolul al XVII-lea. Studii filologice*, Editura Cronica, Iași, 2003.
- Vauchez, André, *Spiritualitatea Evului Mediu occidental*, traducere de Doina Marian și Daniel Barbu, postfață de Daniel Barbu, Editura Meridiane, 1975.
- Velculescu, Cătălina, *Cărți populare și cultura românească*, Editura Minerva, București, 1972.
- Vianu, Tudor, *Studii de stilistică*. [I-II]. I: În *Opere*, IV. *Studii de stilistică. Antologie*, note și postfață de Sorin Alexandrescu. Text stabilit de Cornelia Botez. Editura Minerva, București, 1975.
- Weise, Gunter, *Zur Spezifik der Intertextualität in literarischen Texten*, în Josef Klein/ Ulla Fix (Hrsg.), *Textbeziehungen. Linguistische und literaturwissenschaftliche Beiträge zur Intertextualität*, Stauffenburg Verlag, 1997, p. 39–47.
- Zanne, Iuliu A., *Proverbele românilor din România, Basarabia, Bucovina, Ungaria, Istria și Macedonia. Proverbe, zicători, povățuiri, cuvinte adevărate, asemănări, idiotisme și cimilituri* cu un glosar româno-frances de ... Vol. I-X, 1895–1903.
- Zumthor, Paul, *Încercare de poetică medievală*, traducere și prefață de Maria Carpov, Editura Univers, București, 1983.
- Zumthor, Paul, *Les traditions poétiques*, în Bruno Roy, Paul Zumthor (éds.), *Jeux de mémoire: aspects de la mnémotechnie médiévale*, Presses de l'Université de Montréal, 1985.

SURSE DIGITALE

[Conferința Națională „Text și discurs religios” \(cntdr.ro\)](http://cntdr.ro),

ultima accesare: 10.12.2022.

[Istoric | Centrul de Studii Patristice si Literatura Crestina Antica \(csplca.com\)](http://csplca.com), ultima accesare: 10.12.2022.

Lauwers, Michel, *Usages de la Bible et institution du sens dans l'Occident médiéval*, în „Médiévales”, no. 55, 2008, pp. 5–17. JSTOR, <http://www.jstor.org/stable/43027399>, ultima accesare: 10.02.2023.

Olteanu, Mihai-Alex, *Erminia picturii bizantine a ieromonahului Dionisie din Furna*, disponibil online la adresa [Erminia picturii bizantine a ieromonahului Dionisie din Furna | Doxologia](#) (ultima accesare: 25.01.2023).

Terminologiewissenschaft und Terminologearbeit – Begriffe, [DIN 2342 - European Standards \(en-standard.eu\)](http://en-standard.eu), consultat la 30.08.2022.

The International Organization for Standardization. *Terminology work – Principles and methods*, ISO 704:2009 – *Terminology work – Principles and methods* (ultima consultare: 30.08.2022).